

Emlékezet és kontextus

Szalai Eszter fotósorozatai

*Itt nincs többé se apa, se anya;
mindaz, amit illúzió formájában a világba
s a tárgyakba kivetített, most fáradtan és kifakultan,
menthetetlenül visszatér hozzá.
C. G. Jung: Bevezetés a tudattalan pszichológiájába*

Szalai Eszter munkáiban mindig a természetes és a mesterséges találkozását keresi. Így például tájképeket készít mesterségesen telepített erdőkről, ahol a fák előre meghatározott számtani rendben állnak, mint oszlopok a templomhajóban. A két ellentétesnek látszó fogalom egybemosódik, egyszerre látható a geometria szigora és a természetes növekedés.

Ennek az ellentétnek a továbbfejlesztése a *Végtelen* című sorozat, ahol a – most már természetesnek ható – erdei hátterek előtt mesterséges fényforrások rajzolják ki az állatövi csillagképeket. A szokatlan látvány mellett a filozófiai mélység sem elhanyagolható; minden csillagkép egyszerre természetes, hiszen nyilvánvalóan emberi beavatkozás nélkül jött létre, és mesterséges (azaz kulturális), mert a benne részt vevő csillagokat ki kellett választani, és egy új logika szerint csoportba kellett rendezni, szó szerint értelmet kellett adni nekik. A képek így nem a földi és az égi szép kapcsolatáról szólnak, hanem a rátalálás, kiválasztás és csoportba rendezés aktusairól, amelyekkel az ember a környezetét értelmezi.

74

Az ilyen típusú analitikus gondolkodás egy idő után mindig saját médiuma felé fordul. Mit jelent a fényképészet, hogyan lehet megmutatni a fénykép működését a háttértéma dialektikáján keresztül? A kérdés megválaszolásában segít, ha végiggondoljuk a fényképezőgép működésének fizikai alapjait; a témáról visszavert fény egy lencsén át összegyűjtve a gépen belül elhelyezett fényérzékeny anyagra érkezik. Ennek a folyamatnak létezik egy szinte tökéletes inverze, a diavetítés. Itt a fényforrás a gépen belül található, és egy külső vászonra vetíti azt a képet, amelyet korábban egy másik fényérzékeny anyagon rögzítettek. A régi rögzített kép és az új vetített kép eltérő idősíkjai sajátosan elegyednek a vetítésről készült fényképen, ami így képes az emlékezés egy sajátos módszerét is megmutatni. A művész szülei által készített képek a gyermekkor médiumán (a diavetítőn) keresztül jelennek meg a jelen képein egy új háttér előtt.

A *Memento* sorozat egy lépéssel még tovább megy. A személyes emlékezet helyébe a kollektív emlékezet és ezzel együtt a történelem – mindenekelőtt a 20. század történelme – lép. A háttér már nem az erdő, hanem a nagyvárosi épített környezet, a Csepel Művek. A vetített képek is ezzel párhuzamosan változtak; csoportképek, híradóképek felvonulásokról, plakátok. A falakon mint szellemképek jelennek meg az elmúlt korok, a szellemtörténet kísérteteként, ami folyton visszatér.

Gárdonyi László

Szalai Eszter: Mementó

Szalai Eszter: Mementó

Szalai Eszter: Végtelen

76

Szalai Eszter: Végtelen

Szalai Eszter: Mesterséges természet

Szalai Eszter: Reflektált múlt